FENOMENUL CONSTITUȚIONALIZĂRII ÎN DREPTUL PENAL

THE PHENOMENON OF CONSTITUTIONALIZATION IN CRIMINAL LAW

BORDIANU Adrian
Procuror, membru al Consiliului Superior al Procurorilor
doctorand, USM

Summary

The chosen topic sets forward the interest of an interdisciplinary approach, but also an innovating vision on the intersection of two law branches. We propose the analysis of criminal law constitutionalization due to the general trend in which criminal law is equally subscribed, namely that of conventionalization and constitutionalization of law. Moreover, the study of the two law branches is relevant given the highly intimate connections between them, through rendering more effective the protection of fundamental rights and liberties.

The problem or hypothesis raised is" What is the starting point and how does theprocess of constitutionalization of the criminal law acts/functions?", implicitly admitting the existence of such a phenomenon, highlighting the relations between criminal law and the Constitution, respectively of the means of constitutionalization and the effects of this phenomenon.

Keywords: *constitutionalization; juridical phenomenon; criminal law; constitutional justice.*

Unul din obiectivele a statului nostru este acela de a oferi cetățenilor un nivel ridicat de protecție într-un spațiu de libertate, securitate și justiție.

Lumea juridică de pretutindeni se confruntă zilnic cu atributul dreptului de a fi „viu" sau modelator, consecință a evoluției mentalității persoanelor, subiecte ale ramurilor de drept.

Acest atribut al dreptului a fost recunoscut de către CtEDO în jurisprudența sa. Asfel Curtea evidențiază că, ținând seama de faptul că convenția este un instrument viu care trebuie interpretat în lumina condițiilor de viață actuale [hotărârile *Soering împotriva Regatului Unit*, 7 iulie 1989, seria A nr. 161, p. 40,

pct. 102; *Loizidou împotriva Turciei* (excepţii preliminarii), 23 martie 1995, seria A nr. 310, p. 26-27, pct. 71], și că nivelul crescând de exigenţă în materie de protecție a drepturilor omului și a libertăţilor fundamentale presupune, în paralel și în mod ineluctabil, un mai mare grad de fermitate în aprecierea atingerilor aduse valorilor fundamentale ale societăţilor democratice [*Selmouni împotriva Franţei* (GC), nr. 25803/94, pct. 101, CEDO 1999-V].

Dacă vorbim de un *drept penal pan-european,* o facem în sensul ansamblului de reglementări cu implicații penale susceptibile să introducă în viața juridică unele principii noi și comune pe care să le respecte statele europene în legislația lor penală națională. Asemenea reguli au fost introduse, de pildă, prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO). În acest sens, jurisprudența CtEDO în privința Republicii Moldova din ultimii 20 ani a influențat mult înțelesul și conținutul multor noțiuni și principii de drept penal – cum ar fi principiul securității raporturilor juridice, claritatea și previzibilitatea legii, excluderea a torturii și tratamentului inuman sau degradant etc.- care în prezent servesc fidel cauzei legalității și drepturilor omului. La rândul său, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a preluat multe concepte cheie a CtEDO și le-a inclus în circuitul juridic național prin consacrarea acestor concepte în propria sa jurisprudență, constituționalizarea devenind și o metodă de „europenizare prin ricoșeu". Putem cu certitudine afirma că în prezent Dreptul penal al Republicii Moldova este" irigat" de dreptul constituțional și jurisprudența constituțională încât asistăm la o adevărată constituționalizare a domeniului.

În economia studierii fenomenului de constituționalizare prezintă relevanță abordarea comparată cu noțiunea de convenționalitate, deoarece în doctrina juridică europeană [1] se apreciază că instanța de la Strasbourg a fost concepută ca o instanță constituțională, ale cărei decizii se răsfrâng în mod direct asupra controlului de constituționalitate. Deși nu împărtășim ideea calificării CEDO ca instanță constituțională supranațională, considerăm că aceasta prezintă un rol important în procesul de constituționalizare a dreptului.

Aspectele comparative dintre cele două concepte debutează cu ideea că ambele se fundamentează pe protejarea drepturilor omului, fie prin controlul de constituționalitate, ca mijloc de realizare a constituționalizării, fie prin controlul de convenționalitate. Deși atât în Republica Moldova, ca și alte țări europene controlul de constituționalitate este preventiv și abstract, în vreme ce controlul de convenționalitate este concret și succesiv, ambele utilizează tehnici de control și de interpretare similare, care conferă un caracter efectiv protecției drepturilor

și libertăților [2, pag. 716.].

În al doilea rând, în virtutea prevederilor art. 4 din Constituție, în sistemul de drept autohton, Convenția Europeană a Drepturilor Omului și jurisprudența CtEDO sunt direct aplicabile, având forță constituțională și supralegislativă. Consecința imediată a aplicabilității directe constă în conturarea unui proces unificator, acesta reprezentând un alt punct comun între convenționalitate și constituționalizare. Unificarea prin controlul de convenționalitate presupune că mișcarea se manifestă la nivel regional, iar statele care au ratificat CEDO acceptă conformitatea legislației naționale cu același numitor comun (spre exemplu, toate statele ratificatoare au abolit pedeapsa cu moartea, în conformitate cu art. 2 din CEDO). Parametrii naționali ai unificării presupun că principiile fundamentale sunt aplicabile tuturor ramurilor de drept. Ridicarea unor norme juridice la rang de principii constituționale este direct subordonată și normelor CEDO, conturându-se astfel un dublu grad de protecție a drepturilor omului: protecția națională, iar dacă aceasta se dovedește a fi insuficientă, se recurge la protecția europeană, fără a fi afectată însă suveranitatea națională. Dreptul penal, fiind una dintre ramurile de drept cele mai incisive în raport cu drepturile și libertățile omului, este frecvent supus testelor de convenționalitate și de constituționalitate.

Adoptarea Constituţiei Republicii Moldova din 1994 a reprezentat un moment de referință în perspectiva demarării și aprofundării constituționalizării progresive a diferitelor ramuri de drept. Astfel noul așezământ fundamental juridic a devenit un factor și un instrument determinant în evoluția sistemului politico-juridic în ansamblul său și în aceeași măsură pentru dezvoltarea ordinii juridice din țara noastră.

S-a considerat, de altfel cu totul justificat, că apariția Constituției din 1994 a dus la pătrunderea rapidă a principiilor fundamentale, atât în legislația internă cât și în practica autorităților de stat, dar mai ales la formarea justiției constituționale și a jurisprudenței acesteia.

Condiții *sine qua non* pentru a se produce constituționalizarea dreptului sunt:

1) existența unei Constituții rigide,

2) existența justiției constituționale,

3) existența mecanismului excepției de neconstituționalitate

Suntem în prezența unui stat de drept acolo unde: domnia dreptului este evidentă, conținutul acestui drept valorifică la dimensiunile lor reale drepturile

și libertățile cetățenești; se realizează echilibrul, colaborarea și controlul reciproc al puterilor publice; tuturor persoanelor le este garantat accesul liber la justiție. Astfel că pentru constituționalizare este necesară democrația, care înseamnă nu numai faptul că statul are o Constituție, dar un anumit tip de Constituție, care nu este privită doar ca un program politic sau ca o declarație de intenții politice proclamată solemn și uneori foarte generoasă, dar fără putere juridică, ci dimpotrivă, o Constituție respectarea căreia poate fi impusă prin forță, o Constituție care reglementează pluralismul politic, supremația Constituției, separarea puterilor, protecția drepturilor omului, pe scurt, unde există stat de drept. [3, pag. 192 - 193].

Delimitări ale conceptului de constituționalizare

Noțiunea de constituționalizare a suscitat numeroase controverse, fiind privită adeseori ca o ambiție personală a constituționaliștilor de a epata. Abordarea ulterioară, fondată pe evoluția controlului de constituționalitate, a evidențiat necesitatea delimitării conceptului de alte concepte asemănătoare sau antagonice (codificare, constituționalism, constituționalitate, convenționalitate), dar care generau confuzii, cu precădere în rândul teoreticienilor. Corecta înțelegere a sensului pe care îl are fenomenul de constituționalizare are meritul de a contura cadrul de acțiune, precum și efectele constituționalizării în sfera dreptului.

Este imperios necesar a stabili conținutul termenelor „constituționalism" și „constituționalizare".

Fenomen gim de limitare a puterii publice prin Constituție pe baza idealurilor și valorilor democratice, un regim în care există posibilități reale de preîntâmpinare/înlăturare a abuzurilor puterii, mecanisme de protecție a acestor valori, a drepturilor și libertăților persoanelor. [3. pag.193] Oricare ar fi conotațiile sale originale, constituționalismul contemporan corespunde ideii liberale că puterea statului este limitată astfel încât să fie garantate principalele libertăți ale individului, simbol al democrației.

În vocabularul juridic contemporan, noțiunea de constituționalism se înscrie în general în concepția liberală a dreptului public, care dispune ca puterile publice să fie limitate în scopul garantării principalelor libertăți ale individului [4, pag 266]. Nașterea constituționalismului este contemporană revoluțiilor liberale și democratice din Franța sec. XVIII, iar dezvoltarea acestuia este foarte strâns legată de legitimarea crescândă a guvernului reprezentativ. În sensul cel mai simplu al cuvântului, acesta desemnează generalizarea fenomenului constituțional, adică adoptarea constituțiilor scrise vizând instituționalizarea puterii politice [5, p. 163].

Prin extensie, termenul „constituționalism" este utilizat pentru a face referire la caracteristicile esențiale (geneză istorică, elemente principale în dreptul pozitiv) ale unui sistem constituțional statal dat [6, pag. 108].

Din această perspectivă, constituționalismul poate fi înțeleasă ca fiind procesul pus în aplicare de către puterea constituantă, având ca rezultat final adoptarea unei Constituții.

Corecta înțelegere a sensului pe care îl are fenomenul de constituționalizare are meritul de a contura cadrul de acțiune, precum și efectele constituționalizării în sfera dreptului.

Unul dintre renumiții constituționaliști francezi, care a pus problema constituționalizării dreptului, Louis Favoreu a plecat de la ideea noului statut al dreptului constituțional, arătând că dreptul constituțional a devenit unul jurisprudențial, aplicat, s-a „juridigizat" (fr. „rejuridicize"), nu mai este doar „un catalog de rețete politice, al cărui caracter obligator este destul de vag, dar politica nu are o importanță mai mare decât dreptul" [7, vol.26, no 2, p.331-335]. Suntem în prezența unui stat de drept acolo unde: domnia dreptului este evidentă, conținutul acestui drept valorifică la dimensiunile lor reale drepturile și libertățile cetățenești; se realizează echilibrul, colaborarea și controlul reciproc al puterilor publice; tuturor persoanelor le este garantat accesul liber la justiție. Astfel că pentru constituționalizare este necesară democrația, care înseamnă nu numai faptul că statul are o Constituție, dar un anumit tip de Constituție, care nu este privită doar ca un program politic sau ca o declarație de intenții politice proclamată solemn și uneori foarte generoasă, dar fără putere juridică, ci dimpotrivă, o Constituție respectarea căreia poate fi impusă prin forță, o Constituție care reglementează pluralismul politic, supremația Constituției, separarea puterilor, protecția drepturilor omului, pe scurt, unde există stat de drept. [3, pag. 193]. În afară de aceste premise politico-juridice, autorul A. Varga indică premisele juridice, în care include atât existența supremației Constituției. cât și aplicabilitatea directă a normelor constituționale, înțeleasă ca accesibilitatea directă, în special a cetățenilor la justiția constituțională prin procedura ridicării excepției de neconstituționalitate, considerată de autor ca cea mai bună metodă de pătrundere a normelor constituționale în ansamblul sistemului juridic [8, p.103-115]. S-a constatat că fenomenul constituționalizării dreptului în termeni generali a apărut ca un proces de transformare a unor reguli juridice din anumite ramuri de drept în reguli constituționale. [3, pag. 194].

Acest fenomen a fost calificat drept o componentă dinamică a ordinii juridice, intervenind unele transformări la nivelul ramurilor de drept în raportul

lor cu normele constituționale. Ca rezultat, are loc astfel o ordonare a ramurilor dreptului condusă de către dreptul constituțional, dar mișcarea aceasta are două sensuri: unul ascendent, prin care anumite norme și/sau principii juridice ale unor ramuri de drept se ridică la nivelul constituțional, și altul – descendent, în sensul că anumite norme, principii constituționale pătrund în sistemul juridic, în diferite ramuri ale dreptului. [8, pag. 104]

În jurisprudența constituțională de la noi sensul ascendent putem să-l descoperim în hotărârile Curții Constituționale, în lumina jurisprudenței Curții Europene, așa cum a decis la 20 octombrie 2011, când principiul unei ramuri (a dreptului penal) a fost ridicat la nivelul constituțional, este vorba despre principiul prezumției nevinovăției, care nu privește numai procesul penal în sens strict, ci are o aplicație mai largă, într-un dublu sens: pe de o parte această garanție este aplicabilă ori de câte ori fapta imputabilă unei persoane are o conotație penală... Astfel, prin Hotărârea Curții Constituționale nr.21 din 20 octombrie 2011 privind interpretarea articolului 46 alin. (3) din Constituție (*Sesizarea nr. 17b/2011*), în partea în care se punea în discuție confiscarea averilor nejustificate ale funcționarilor publici Înalta Curte a invocat că principiul constituțional al prezumției dobândirii licite a averii instituie o protecție generală ce se aplică tuturor persoanelor, inclusiv, în egală măsură și în același volum, funcționarilor publici și altor persoane salarizate de la bugetul de stat. În context, la paragraful 26 al Hotărârii Curtea acceptă concluzia autorului sesizării că este pus în joc și, cu siguranță, nu poate fi neglijat principiul prezumției nevinovăției din dreptul penal, consacrat și în Constituție (articolul 21), potrivit căruia: „Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale."

Ridicarea unui astfel de principiu la nivel constituțional reprezintă un indiciu în aprecierea existenței fenomenului de constitulionalizare a dreptului penal în Republica Moldova.

Un exemplu mai recent îl găsim în Hotărârea Curții Constituționale nr. 24 din 17 octombrie 2019 privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin. (1) și alin. (2) lit.b) și din articolul 335 alin. (11) din Codul penal (sesizările nr. 151g/2018, nr. 172g/2018, nr. 174g/2018, nr. 175g/2018, nr. 183g/2018, nr. 186g/2018, nr. 189g/2018, nr. 191g/2018, nr. 193g/2018, nr. nr. 198g/2018, nr. 200g/2018, nr. 203g/2018, nr. 211g/2018, nr. 212g/2018, nr. 2g/2019, nr. 21g/2019, nr. 35g/2019, nr. 49g/2019, nr. 62g/2019, nr. 105g/2019, nr. 109g/2019, nr. 120g/2019, nr.

140a/2019 și nr. 159g/2019). În acest caz se apelează la principiul legalității în sensul în care acesta este prevăzut de legea penală substanțială – *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*.

După ce am apreciat care este obiectul și vectorii principali ai constituționalizării am putea discuta despre o definiție. Potrivit dicționarelor juridice Constituționalizarea reprezintă „o acțiune ce constă în conferirea naturii constituționale unei reguli sau în consacrarea unei instituții prin regula constituțională"[9, pag. 58].

Definiția găsită în *Vocabularul juridic* este foarte restrânsă și incompletă. Fenomenul de constituționalizare este complex și se manifestă în toate ramurile de drept, atât prin intermediul doctrinei, cât și prin mijloace jurisprudențiale.

Ioan Vida a definit constituționalizarea dreptului ca un fenomen complex, suplimentând această definiție prin indicarea consecinței constituționalizării dreptului – asigurarea unității dreptului și a ordinii juridice prin interacțiunea care se stabilește între normele juridice ale Legii fundamentale și restul normelor juridice, de rang inferior Constituției. [10]

T. S. Podorojnaia ajunge, la concluzia că acest fenomen este mult mai complex și înseamnă procesul de pătrundere a prevederilor, principiilor (valorilor) constituționale în structura sistemului juridic cu scopul de a transforma prevederile universale ale constituției [11, pag. 189]

Din analiza acestor definiții reiese că efectul procesului de constituționalizare se produce, pe de o parte, asupra întregului sistem normativ, deci prin el asupra ordinii juridice, iar pe de altă parte, acesta se poate realiza datorită interacțiunii între diferite categorii de norme juridice. Prin urmare acest fenomen poate avea loc numai într-un sistem juridic, în care există o ierarhizare a normelor juridice și în care există un organ de control al conformității normelor juridice din diverse ramuri celor constituționale. [3, pag. 195]

Dintr-o altă perspectivă, toate regulile de drept penal implică în cea mai mare măsură o legitimare democratică și un stat de drept, iar o politica penală trebuie să se focuseze spre asigurarea unui climat de siguranță și legalitate în societate.

Recunoașterea caracterului suprem al Constituției, garantat prin instrumentele justiției constituționale, a condus la o optică inovatoare asupra importanței dreptului constituțional în economia ordinii juridice. Dorința de întoarcere spre concentrarea de tipul nucleului constituțional a ordinii juridice

a transformat constituționalizarea dintr-un proiect iluzoriu în unul realizabil. Proiectul utopic, care era perceput ca o nouă dorință a constituționaliștilor de a epata și a fost primit cu reticență de lumea juridică, însă dezvoltarea progresivă a jurisprudenței constituționale a convins.

Structura „în trepte" a normelor juridice, care se fundamentează pe norma de bază (*Grundnorm*) gândită de H. Kelsen, nu reprezintă altceva decât sensul existenței unei ordini juridice constituționale, iar acțiunea constituționalizării conduce la o redimensionare a piramidei normelor juridice. [12, pag. 43]

Constituționalizarea dreptului este un concept mai recent apărut, în special în literatură juridică franceză, în urma analizei fenomenului constituțional, a percepției justiției constituționale.

Pentru Republica Moldova primele „pietre" la temelia constituționalizării sunt: După cum s-a menționat mai sus, adoptarea Constituției din 1994 prin care a fost introdusă pentru prima dată în istoria țării Curtea Constituțională ca „unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova, Legea cu privire la Curtea Constituțională nr. 317-XIII din 13.12.1994 și Codul jurisdicției constituționale nr.502-XIII din 16 iunie 1995." Toate aceste acte normative au reprezentat un moment de referință din perspectiva demarării și aprofundării constituționalizării progresive a diferitelor ramuri de drept și pătrunderea rapidă a principiilor fundamentale, atât în legislația internă cât și în practica autorităților de stat, dar mai ales formarea justiției constituționale și a jurisprudenței acesteia.

Abordând unele repere ale procesului de constituționalizare a dreptului penal, este evidentă, cu precădere, acea latură a procesului de constituționalizare a dreptului penal, constând în înlăturarea interpretării actelor normative contrară dispozițiilor constituționale. Concluzia care se impune, este aceea că prin intermediul controlului de constituționalitate nu se realizează doar „eliminarea" din fondul activ al legislației a unei norme neconstituționale, fiind stabilite și coordonatele procesului de constituționalizare ce trebuie respectate de către legiuitor în procesul adoptării de norme în aceeași materie. Prin deciziile de admitere sau interpretative sunt sancționate soluțiile legislative, iar nu doar dispozițiile legale care au format obiect al excepției sau obiecției de neconstituționalitate, și, de asemenea, sunt eliminate interpretările dispozițiilor legale contrare normelor constituționale.

Andra Iftimiei vorbind despre „Amploarea fenomenului constituționalizării Dreptului penal" face următoarea concluzie: „Considerăm constituționalizarea dreptului, în general, și a celui penal, în particular, un fenomen juridic primar și

nu unul secundar... Constituționalizarea este un fenomen generator de fenomene secundare, materializate în efectele pe care le cunoaște procesul analizat, Constituționalizarea dreptului penal ca fenomen fiind mai mult o expresie a raporturilor dintre dreptul penal și legea fundamentală, ambele făcând parte din „dreptul viu", precum și o expresie a implicării justiției constituționale în rigiditatea dreptului penal.[12, pag. 17] La randul sau DP vine și el să suplineze normele constitutionale datorită insuficienței normelor constituționale, sau a necorespunderii lor la exigențele vieții economice, politice, sociale etc.

Efectele constituționalității dreptului

Analiza de mai sus ne prezintă fenomenul constituționalizării dreptului ca un proces cu implicații deopotrivă teoretice și practice care generează o serie de efecte speciale la nivelul intregului sistem de drept. Prin urmare nu apare ca un concept abstract, speculativ sau rupt de realitate juridică, ci dimpotrivă ca un subiect de discuții cu implicații deosebite asupra dezvoltării ramurilor de drept precum și a conștiinței juridice a societății.

Este important să determinăm efectele fenomenului constituționalizării asupra dreptului în general și asupra dreptului penal, în particular.

Bazându-se pe analizele de drept comparat L. Favoreau distinge trei categorii de efecte directe ale constituționalizării dreptului și anume:

a. Asigurarea unui grad sporit de normativizare a constituției

Considerăm, că acest efect are două componente și anume, pe de o parte datorită insuficienței normelor constituțională, sau a necorespunderii lor la exigențele vieții economice, politice, sociale etc. actuale este necesar ca prin diferite modalități să se umple rezervorul de norme constituționale. Pe de altă parte prin colectarea unor norme proprii diferitelor ramuri de drept de către legea fundamentală crește fondul, masa normelor constituționale, iar prin activitatea justiției constituțională norma constituțională devine mai consistentă, coerentă și direct aplicabilă.

Prin urmare, acest efect direct constă în aceea, de a crește nu numai gradul de normativizare pe care putem considera un aspect cantitativ, dar și gradul de normativitate, de consistență juridică a conținutului normativ a constituției ca un aspect calitativ al problemei.

b. Juridicizarea crescută a dreptului constituțional.

Un alt efect al constituționalizării dreptului este creșterea juridicizării

dreptului constituţional prin intermediul justiţiei constituţionale. Justiţia constituţională astfel cum am mai menţionat este definit ca ansamblul instituţiilor şi al tehnicilor prin mijlocirea cărora este asigurată, fără restricţii supremaţia constituţiei şi a fost considerat, dealtfel pe drept cuvânt şi o paradigmă a secolului XX.

Activitatea controlului constituţionalităţii legilor conform modelului european şi practicii formate de Curtea Constituţională, constituie instrument de realizare a fenomenului constituționalizării dreptului, care produce efectul juridicizării dreptului constituţional.

Termenul de justiţie constituţională apărută în opera lui Hans Kelsen, înseamnă garanţia jurisdicţională a constituției. Prin urmare Constituţia nu este privită ca un program politic obligatoriu numai moralmente (Ch. Eisenmann) sau ca o declaraţie de intenţii politice solemnă şi uneori generoasă dar neavând forţă juridică, respectarea ei poate fi impusă prin forţă sau pur şi simplu neglijată. Prin postularea cu autoritate din partea întemeietorilor modelului european al controlului constituționalitărţii legilor, a supremaţiei constituţiei, s-a impus crearea unei instituţii şi a unei proceduri prin care să se realizeze justiţia constituţională, respectiv jurisdicţia constituţională. În literatură de specialitate Ch. Eisenmann face distincţia între cele două termene, înţelegând prin justiţie constituţională, (am putea spune în sens material), garantarea repartizării prerogativelor între legislaţia ordinară şi legislaţia constituţională., iar prin jurisdicţie constituţională (în sens formal) instituţia respectiv activitatea acesteia prin care se realizează justiţia constituţională. [13, pag. 11]

În fond juridicizarea dreptului constituțional înseamnă, ca nerespectarea normei constituţionale să poată fi sancționată de către a autoritate independentă care dispune de o competență exclusivă în materia controlului constituționalității legilor.

În context, urmează a sublinia şi importanţa mecanismului excepţiei de neconstituționalitate.

c. Dezvoltarea Dreptului penal.

Transformarea se realizează prin adaptarea Dreptului penal la norma constituţională, ce constituie o garanţie suplimentară privind respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale.

Efectele indirecte ale fenomenului de constituţionalizare a dreptului se produc, în opinia lui Favoreu, în direcţia modernizării, unificării şi simplificării

ordinii juridice. [14, pag. 38-40]

Modernizarea dreptului. Autorul francez consideră că în contextul constituționalizării dreptului, modernizarea este sinonimă cu liberalizarea, cu un progres. Direcția acestui progres, acestei liberalizări constă în supunerea ordinii juridice logicii drepturilor fundamentale.

Incontestabil justiția constituțională prin intermediul căreia se realizează marea parte a fenomenului constituționalizării are menirea de a prezenta un sistem instituțional și funcțional de garanții, în vederea respectării exercitării și respectării drepturilor fundamentale prevăzute în Constituție. În consecință consacrarea constituțională, cu valoare normativă a catalogului drepturilor și libertăților fundamentale, a unor principii de drept din diferite ramuri de drept, au finalitatea garantării siguranței și stabilității ordinii juridice, respectiv crearea unui întreg sistem de instituții și mecanisme care asigură supremația constituției. Toate acestea sunt elemente de modernizare și progres a întregului sistem de drept.

Unificarea dreptului. Procesul constituționalizării, are efectul unificării dreptului în sensul creării unui limbaj comun valabil întregului sistem de drept. Însăși ideea de supremație a constituției,

faptului că ansamblul sistemului normativ trebuie să fie conformă cu prevederile constituționale, că Legea fundamentală este factorul structurant al sistemului, conduce inevitabil la unificarea dreptului. În mod firesc această nu înseamnă o uniformizare, o lipsire de particularități a ramurilor de drept, dar fiecare normă sau principiu de drept își produce efectul într-un context constituțional sub sancțiunea nevalabilității sale.

Simplificarea ordinii juridice. Una dintre ideile de bază de la care pleacă fenomenul de constituționalizare, și care se încadrează în noțiunea de premisă, este tocmai stabilirea fundamentelor constituționale ale dreptului penal. Din istoria comparată reiese că, spre exemplu în Franța prima Constituție este anterioară primului Cod penal, în vreme ce în România, primul cod a intrat în vigoare cu doi ani mai devreme decât prima Constituție. Pe cale de consecință se ridică întrebarea dacă acest fapt istoric are vreo repercusiune *de facto* asupra subiectului analizat. Întrucât contextul istoric este diferit, iar ordinea firească a lucrurilor este cea a codificării ulterioare constituționalismului. [15, pag. 114]

În concluzie, fenomenul constituționalizării dreptului penal este mijlocul prin care interferează cele două ramuri și care necesită o atenție deosebită cu precădere asupra problematicii drepturilor omului, întrucât o protecție eficientă

a acestora se poate realiza doar prin corelarea celor două legi, corelare realizată în esență de instanțele constituționale.

Referințe bibliografice:

1. A. Stone Sweet, J. F. Flauss, *Sur la constitutionnalisation de la Convention européenne des droits de l'homme: cinquante ans après son installation, la Cour européenne des droits de l'homme conçue comme une Cour constitutionnelle* în Revue trimestrielle des droits de l›homme, 20ème année, nr. 80, octombrie 2009, ed. Nemesis Bruylant, Bruxelles.

2. F. Cocozza, *Les droits fondamentaux en Europe entre justice constitutionnelle" transfrontière" de la CEDH et justice constitutionnelle nationale. Les lignes incertaines d'une relation* structurée în Revue française de droit constitutionnel, nr. 28/1996, ed. PUF.

3. Elena Arama *Constituționalizarea ordinii juridice: identificarea problemelor,* din materialele *Conferinței* „Integrare prin cercetare și inovare" Chișinău, Moldova, 8-9 noiembrie 2018

4. D. Alland, S. Rials, *Dictionnaire de la culture juridique,* ed. Lamy și PUF, Paris, 2003.

5. R. Guastini., *Leçons de théorie constitutionnelle,* ed. Dalloz, Paris, 2010,

6. T. Debard, *Dictionnaire de droit constitutionnel,* 2e édition enrichie et mise à jour, ed. Ellipses, Paris, 2007,

7. Favoreau L. La justice costitutionnelle en France. În: *Les cahiers de droit,* juin 1985,

8. Varga A. Constituționalizarea dreptului. În: *Revista transilvană de științe administrative*, IX, 2003;

9. G. Cornu, *Vocabulaire juridique,* ed. PUF, Paris, 2011

10. VIDA, I. *Evoluții constituționale postdecembriste* Disponibil: https://www.ccr.ro/uploads/Publicatii%20si%2 0statistici /Buletin%202009/ vida.pdf

11. Подорожная Т. Основная цель Конституции – конституционализация правовой системы. В *Закон и жизнь,* 2013, 8/4, с. 188 – 192

12. A. Iftimiei, *Constituționalizarea dreptului penal român și francez*. „Universul juridic", București, 2016;

13. Ion Deleanu, *Justiția constituțională*, Editura Lumina Lex, București, 1995

14. Louis Favoreu, *La constitutionnalisation du droit, Melanges en hommage a Roland Drago*, PUAM, Economica

15. VARGA Attila *Constituționalizarea dreptului* Revista Transilvană de Ştiinţe Administrative, IX, 2003, pag.103-115